

Donkere pronkridder vraagt gesluierde dame ten dans

Henk Lubberding

Hoe fraai kunnen de namen zijn die de mens aan organismen geeft. Vooral (Nederlandse?) mycologen lijken zeer poëtisch (of onpraktisch) te zijn bij het verzinnen van namen. In het

Draadsporig stengeltongetje, ook zo één van onze website (Sinie de Jonge)

oktobernummer van Onze Taal werd hier uitgebreid bij stil gestaan. Hoewel van oudsher paddenstoelen werden geassocieerd met duivelswerk en hekserij, zoals duivelse en heksenboterkorrelwebzwam (*Nectriopsis violacea*), overheersen toch de lieflijke namen zoals maagdelijke waterkelkjes (*Hyaloscypha intacta*) of blozende wasplaat (*Hygrocybe ingrata*). Echte romantiek vinden we ook als de donkere of de blanke pronkridder (*Calocybe obscurissima*, *Calocybe constricta*) de plooirokmycena (*Mycena rhenana*) of de gesluierde dame (*Phallus duplicatus*) ten dans vraagt. Zijn mycologen poëtischer dan ornithologen, botanici en bryologen?

Tuinbericht 13 de Zwanenbloem

Henk Lubberding

Eindelijk dit jaar, de Zwanenbloem. Al weer jaren geleden hebben we er een in onze vijver, aansluitend op de openbare vijver, geplant. Na een jaar was hij - helaas - verdwenen, maar verleden jaar meenden we al enkele kleine plantjes te zien met rood aangelopen, getordeerde bladeren; en ja hoor, dit jaar bloeiden er meerdere Zwanenbloemen (*Butomus umbellatus*). De bloem heet Zwanenbloem omdat de stampers een vorm hebben die sterk lijkt op sierlijke zwaantjes. De Zwanenbloem is de enige bekende soort in de orde van de Butomaceae.

Zwanenbloem (Anneke Wagner)

Eigenlijk wel vreemd, dat het zo lang heeft geduurd voordat de Zwanenbloem bloeide in onze vijver, temeer daar we hem op onze PWG inventarisaties regelmatig zien. In tegenstelling tot veel andere zoetwaterplanten gedijt Zwanenbloem goed bij mindere waterkwaliteit, in het bijzonder in de aanwezigheid van sulfaat, waar het Zoetermeerse oppervlaktewater rijk aan is (ongeveer 100mg/L) door het binnenlaten van rivierwater.

Vlindertellingen Westerpark 2015

Anke Smits en Johan Vos

Dit jaar heeft de Zoetermeerse vlinderwerkgroep de vlinderstand in het Westerpark voor de 22ste

Boomblauwtje, bezig aan een opmars in het Westerpark. (Nel Sonneveld)

keer opgemeten. Sinds 1992, met een onderbreking van twee jaar, heeft de werkgroep in wisselende bezetting de vlinders gemonitord langs de vaste route V0154. Deze activiteit heeft dit jaar 20 keer plaatsgevonden en heeft 1078 waarnemingen opgeleverd van 17 verschillende soorten.

De meeste vlinders (zo'n 70%) werd in de periode begin juli – half augustus gezien, de resterende verspreid over de rest van het jaar (Fig. pagina 3).

Aan de hand van deze tellingen zal 2015 de boeken ingaan als een goed vlinderjaar. Slechts gedurende 4 eerdere jaren

werden meer vlinders op de route geteld.

Opvallend was dat de algemeen voorkomende Kleine vos dit jaar niet op de route is waargenomen. We moeten 15 jaar teruggaan voor het vorige "Kleine-vossenloze" jaar.

Gedurende de jaren '90 van de vorige eeuw werd wel vaker geen enkele Kleine vos aangetroffen maar deze eeuw leek daar verandering in te komen.

Het Boomblauwtje daarentegen, een soort die als echte tuinvlinder bekend staat, lijkt aan een opmars bezig en was in 2015 met 21 exemplaren op de route aanwezig, datzelfde verschijnsel zien we ook bij het Oranjetipje optreden (14 keer in 2015 waargenomen). Al eerder werd gesuggereerd dat dit te maken kan hebben met het steeds "bossiger karakter" van het park.

Maar ook uitgesproken graslandvlinders als Icarusblauwtje, Bruin blauwtje en Bruin zandoogje hebben het relatief goed

Icarusblauwtje (Fred Reeder)

gedaan in 2015. Daar staat tegenover dat Argusvlinder, Hooibeestje en Kleine vuurvlinder nauwelijks nog gezien worden op de route. De laatste soort werd maar 4 keer waargenomen.

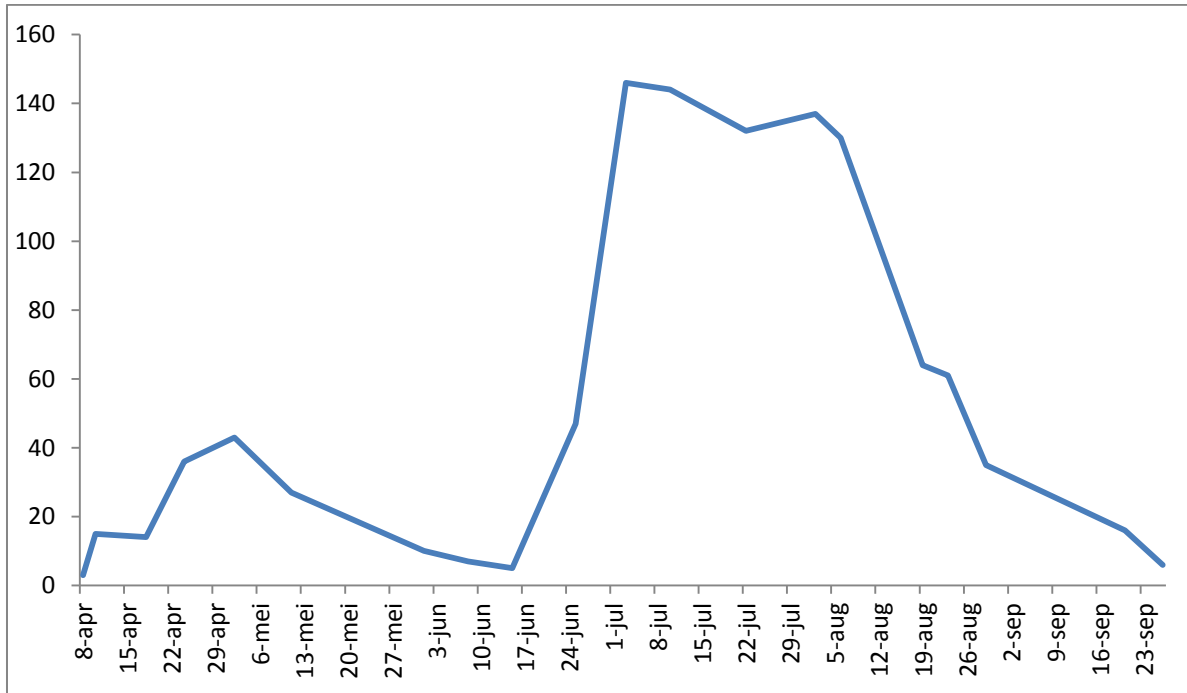
Wat de Argusvlinder betreft lijkt het erop dat het Westerpark ongeschikt geworden is voor deze soort. Opmerkelijk is dat deze soort wel regelmatig elders in Zoetermeer wordt gezien (zie daarvoor op Waarneming.nl) Vooral het Buytenpark (rond de telpost) en het Noordelijk plasseengebied zijn in trek bij deze soort.

Kleine vos (Marianne Ketting)

Aantal waarnemingen route V0154 in 2015

Overleg met de gemeente

Henk Lubberding

Twee keer per jaar overleggen vertegenwoordigers van de gemeente met IVN, Vogelwerkgroep Zoetermeer en KNNV over het gevoerde maai- en snoei-beleid.

In april was er naast het reguliere overleg, waarin vooral de communicatie tussen gemeente en publiek aan bod kwam, een kennismakingsgesprek met 3 vertegenwoordigers van Hoogheemraadschap Rijnland. Ook voor de waterschappen is biodiversiteit een steeds belangrijker uitgangspunt, naast hun klassieke taak: bescherming tegen natte voeten. Dat blijkt o.a. uit aangepast maai-beheer (niet alles wordt meer rigoureus weggemaaid), aanleg van natuurvriendelijke oevers en overleg bij de aanleg van de Nieuwe Driemanspolder, die echter primair is bedoeld voor waterberging. Tenslotte was er een gesprek met 3 vertegenwoordigers van Hoek hoveniers, de nieuwe aannemer van de wijken Buytenwegh, De Leyens en Meerzicht.

Maaien bij het libellenreservaat
(Winfried van Meerendonk)

Het overleg in november ging vooral over het (maai-)beheer van het libellenreservaat. Om het reservaat beter te laten functioneren zullen de omliggende Pyramides minder gemaaid moeten

worden. Een beheerplan wordt begin volgend jaar voorgelegd aan de gemeente. Opnieuw kwam de noodzaak voor verbeterde communicatie ter sprake.

Het laatste uur hebben we kennis gemaakt met de initiatiefnemers van “Groene stad, prettig leven tussen bomen”. Na een korte uitleg over het tot stand komen van hun actie (ook hier lijkt communicatie met de gemeente een belangrijke drijfveer) en een toelichting van onze kijk op stadsnatuur hebben we een constructief gesprek gehad. Helemaal eens zullen we het niet worden, maar hun verklaring dat ze er niet op uit zijn om zoveel mogelijk bomen te laten kappen, lijkt een goed uitgangspunt.

Nieuwbouwtuintjes in Buytenwegh

door Henk Lubberding

Plantenwerkgroep - inventarisatie za 3 oktober 2015 – Km-hok 305723

Aanwezig: Anke de Bruin, Casper Hilvers, Henk Lubberding, Joke de Ridder. Fred Reeder en Johan Vos.

Wat is dat? (Fred Reeder)

Het startpunt was het winkelcentrum Buytenwegh, 10:30 uur, hoek Muzieklaan - Paul Scholtenrode.

Na wat verwarring over het tijdstip van aanvang besloten we om te kiezen voor een stenige route. Op het eerste stuk was het vaak lastig om in de beplantingsvakken wild van aangeplant te onderscheiden. De in de vakken geplante dwergmispels hebben we uiteraard niet meegenomen op onze streeplijst, hoewel er dit jaar vanwege de belangstelling voor invasieve exoten met extra aandacht wordt gezocht naar verwilderde dwergmispels. Hiervoor is ook een zoekkaart beschikbaar via

(<http://www.floron.nl/Portals/1/Downloads/Cotoneasters>). Dat er ook in Zoetermeer naar deze exoten wordt gezocht bleek wel uit de 2 waarnemingen van Myra Meijering uit het Westerpark op Waarneming.nl In en aan de rand van de verharding Kransgras (*Polypogon viridis*), Kruiplokje (*Campanula porscharskyana*) en hier en daar ook een exemplaar van de Hoge fijnstraal (*Conyza sumatrensis*), te midden van de algemeen voorkomende Canadese fijnstraal (*Conyza canadensis*). Op het nog deels braakliggende terrein van de voormalige Pallas scholengemeenschap werd het interessanter met overal éénjarige soorten als Gewone duivenkervel (*Fumaria officinalis*), Herik (*Sinapis arvensis*), verschillende melkdistelsoorten (*Sonchus spec.*), meldes (*Atriplex spec.*), ganzenvoeten (*Chenopodium spec.*) en natuurlijk in deze tijd van het jaar, overal Hanenpoten (*Echinochloa crus-galli*). Veel van de nieuwgebouwde huizen

Een braakliggende strook zorgt vaak voor botanische verrassingen (Fred Reeder)

had nog braakliggende tuintjes met Tuinwolfsmelk (*Euphorbia peplus*), Kroontjeskruid (*Euphorbia helioscopia*) en Heermoes (*Equisetum arvense*) of lidrus (*Equisetum palustre*). Van Heermoes komen de vegetatieve stengels twee weken nadat de vruchtbare stengels met de aren zijn verschenen, terwijl bij Lidrus de sporenaar veel later in het jaar bovenop de vegetatieve stengel verschijnt.

Witte krodde (Fred Reeder)

Vervolgens over een stukje braakliggend terrein gewandeld waar we nog een bloeiend Ruig klokje (*Campanula trachelium*) aantreffen naar het Symponiepad. Toen langs het talud van de RSR richting hoofdtocht en die gevolgd tot de Titus Brandsmahove waar we nog verschillende muurtjes hebben bekeken. Daar o.a. Groene naalbaar (*Setaria viridis*), Muurpeper (*Sedum acre*) en Muursla (*Mycelis muralis*) Tenslotte hebben we het winkelcentrum verkend en de populatie, inmiddels uitgebloeiende Brede wespenorchis (*Epipactis helleborine*) bewonderd. Zie ook Nieuwsbrief nr. 15, blz. 20.

Het resultaat van onze inspanning: 101 soorten wat voor begin oktober zeker niet slecht is. Daarbij dient dan wel aangetekend te worden dat er ook dit jaar weer sprake is van een uitzonderlijk lange nazomer of is het beter te spreken van een hete herfst?!

Uit het Zoetermeerse botanisch archief

Johan Vos

Omdat we iedere keer als we een nieuwe plantensoort ontdekken deze toevoegen aan de bestaande soortenlijst lijkt het erop dat de botanische diversiteit in Zoetermeer steeds maar toeneemt. Uiteraard is dat maar schijn.

Er verschijnen niet alleen nieuwe soorten maar er zijn ook soorten die we niet meer waarnemen. Een betere maat voor de soortenrijkdom van Zoetermeer is om het aantal soorten van de laatste 5 jaar als maat hiervoor te nemen.

Een van de soorten die we in de loop der jaren kwijt geraakt zijn is de Akkerandoorn (*Stachys arvensis*). Deze soort is in Zoetermeer slechts enkele keren waargenomen, o.a. eind jaren '80 in van Tuijllpark en in 1993 in Rokkeveen. Het is een in onze streken zeldzame éénjarige soort uit de familie der lipbloemigen die in juli/augustus bloeit en wat zijn voortbestaan betreft afhankelijk is van een kale, geschoffelde, voedselrijke bodem. In het tegenwoordige groenbeheer wordt dit type milieuomstandigheden echter steeds schaarser. Je zou deze soort, die van oorsprong moestuinen en akkers bewoont, kunnen zien als relict van het rijke agrarische verleden van Zoetermeer.

Akkerandoorn (*Stachys arvensis*) aangetroffen in het van Tuijllpark, eind jaren '80 van de vorige eeuw (Johan Vos)

Langzamerhand verdwijnen deze rariteiten van het botanisch toneel om plaats te maken voor veel algemenere warmte-minnende, stedelijke soorten.

Maar wie weet, misschien duikt er nog wel eens een exemplaar op.

Een stukje Meerzicht

Fred Reeder

Plantenwerkgroep - inventarisatie wo 14 okt. 2015 10.30 uur Km-hok 30.57.33

Aanwezig; Lucas Breedveld, Casper Hilvers, Henk Bessembinder, Henk Lubberding, Tilly Kester, Wim de Liefde, Joke de Ridder, Bob de Lange, Johan Vos en Fred Reeder.

De weerberichten klopten deze dag eigenlijk wel. Waterkoud, geen zon en een koude wind.

Ha, een niet gemaaid stukje (Fred Reeder)

Temperatuur 5 graden. Des te leuker was het dat we deze morgen met 10 man/vrouw aanwezig waren. Helaas konden Anke, Marja en Lodewijk niet. Was dat wel het geval geweest dan was de plantenwerkgroep helemaal compleet maar de opkomst op deze dag was ook niet mis. Henk Bessembinder werd als nieuw lid door Henk van de gang van zaken bij ons groepje op de hoogte gesteld. Welkom Henk.

Het was laat in het jaar en veel was er al gemaaid. Ook met de bosmaaier tot ver tussen de bomen dus de verwachtingen waren niet al te hoog gespannen. Dat was ook te merken aan

de vele "sociale gesprekken" die er onderling gevoerd werden, wel meer dan op andere dagen. Maar het aantal soorten viel toch wel weer mee, het waren er 95.

Allerlei rozetten van planten die na het maaien weer goed zichtbaar waren konden we gemakkelijk herkennen. Zoals onder andere Duizendblad, diverse boterbloemsoorten, Rode en Witte klaver, Fluitenkruid en Look-zonder-look.

Het was een leuk gezicht om de PWG-ers iedere keer wanneer zij een stukje niet gemaaide berm zagen met gezwinde spoed daarheen te zien snellen. Daar stonden tenminste "hele" planten. Er moest toch wel wat te zien en te scoren zijn niet waar. Dit leverde ook wel wat opmerkelijke

Rode kornoelje met bloem en bessen
(Fred Reeder)

soorten op, tenminste als je de tijd van het jaar voor ogen houdt. Om er een paar te noemen: Rode Kornoelje met bessen en bloemen aan één struik, evenzo Bosaardbei met vrucht en bloem, Kleine veldkers in bloei en langs de waterkant Zomprus en Ruige zegge. Zo ook een geplante cyklaam die in bloei stond. Bij het fotorijp maken van de plant ging er iets mis. Op de foto (volgende pagina) kan je dat zien als je heel goed kijkt. In de berm voor de flats aan de Meerzichtlaan bloeiden, onder de balkons strak tegen het gebouw, het Groot kaasjeskruid en er stond ook een Hemelboom. Hier

vonden we op plekken waar, zagezegd niet zo zorgvuldig was gemaaid in bloei: Glad walstro, Bosandoorn en Bermooievaarsbek.

De Cyklaam (Fred Reeder)

Wat we deze ronde ook nog wilden zien waren de muurtjes langs het water bij het winkelcentrum Meerzicht. Zo op het eerste gezicht kaal en schoon, Behalve een stukje wat net onder een andere hoek stond t.o.v. de zon dan de andere muurtjes. Daar groeiden heel veel muurvarens. We besloten via en andere weg terug te lopen naar het Buitenbeest, Onderweg zijn nog wat planten aan de lijst toegevoegd zoals Harig vingergras, Harig knopkruid en nog wat meer, maar we kwamen tot de conclusie dat we het wel zo ongeveer allemaal gezien hadden.

Er werd EEN GOED IDEE geopperd. KOFFIE drinken bij het Buitenbeest wat we aldus ook uitgevoerd hebben. En daar ook nog een mooi exemplaar van Hertshoornweegbree bewonderd. Daarna op de fiets naar huis. Dit was de laatste inventarisatieronde van 2015. Ook dit jaar weer hebben we vele leuke soorten aan de lijsten toegevoegd. Ook zijn er drie nieuwe leden bijgekomen De Plantenwerkgroep is weer op sterkte en wat minder kwetsbaar. Dat is een goede reden om er volgend jaar weer fris tegen aan te gaan.

Muurvarens (Fred Reeder)

Tot volgend jaar.

Een aparte waarneming

Ratenbouw (Joke de Ridder)

Joke de Ridder werd erop attent gemaakt door Henk Bessembinders en meldde het volgende.

Hier heeft een paar dagen een zwerm honingbijen gehangen en ze zijn begonnen met ratenbouw. Om de een of andere reden zijn ze toch weer vertrokken, of misschien heeft een imker ze meegenomen, maar dan zou die raat er niet meer zo mooi hangen denk ik.

De actualiteit met een natuurhistorische bril bekeken

Johan Vos

Door mijn meer dan 30-jarige werkervaring als stadsecoloog in dienst van de gemeente Zoetermeer wordt mij regelmatig gevraagd naar het natuurhistorisch verleden van deze groene gemeente. Om die reden zal ik in elke Nieuwsbrief een natuuronderwerp belichten met mijn natuurhistorische bril op. (tekening Marianne Ketting)

De natuurtuin in het Westerpark

Over het tot stand komen van de natuurtuin in het Westerpark, de rol die de toekomstige gebruikers daarbij gespeeld hebben en de verschillende opvattingen over het beheer is al veel geschreven. Het tien jaar natuurtuin in westerpark

jubileumboek te koop bij voorlichting

Tien jaar geleden maakte de gemeente Zoetermeer een begin met de realisatie van de natuurtuin in het Westerpark. Ter gelegenheid van dit tienjarig bestaan verscheen vorige week het boek 'Tien jaar natuurtuin'. Tijdens een feestelijke bijeenkomst overhandigde wethouder L.M. Huizer het eerste exemplaar van dit boek aan de heer G. Londo. Hij was degene, die met zijn boek 'Natuurtuinen en -parken' de natuurtuin dichterbij de mensen bracht.

boekje "10 jaar natuurtuin" uit 1988 (lees de eerste twee hoofdstukken er nog maar eens op na) geeft een boeiend inkijkje in de tijd toen natuur naast de deur een enorme vlucht nam. Het groen moest zo natuurlijk mogelijk zijn en Zoetermeer was één van de pioniergemeenten op dat gebied.

Uiteraard hoorde daar ook een heemtuin bij en die is er in de winter van 1977/1978 gekomen. Ger Londo (geestelijk vader van de natuurtingedachte) schreef in het voorwoord van het boekje "10 jaar natuurtuin" enthousiast dat de natuurtuin in het Westerpark model kan staan voor toekomstige natuurtuinen op kleigrond en dat de tuin des te waardevoller wordt naarmate de begroeiingen ouder worden, mits er een goed beheer wordt gevoerd. Dat dat laatste nog niet zo simpel was, is inmiddels wel duidelijk want een goed beheer is alleen mogelijk als de doelen en bedoelingen van het ontwerp duidelijk zijn.

Het ontwerp

In samenwerking met de toekomstige gebruikers, die medio 1976 in werkgroepverband ideeën konden aandragen voor het ontwerp, hebben de ontwerpers de tuin uiteindelijk zijn definitieve vorm gegeven. Met de kennis van nu (altijd makkelijk!) zijn 3 hoofdpunten van kritiek van toepassing:

1. In de tuin draait alles om het watersysteem. Het idee was dat het systeem, eenmaal van water voorzien, dat zou vasthouden en dat het teveel aan (regen)water zou worden geloosd op het Westerpark. Op deze wijze zou een beduidend betere waterkwaliteit kunnen ontstaan in vergelijking met die in de rest van Zoetermeer, één van de randvoorwaarden voor toekomstige waardevolle aan water gebonden vegetaties. Via twee windmolens zou het water in de tuin kunnen circuleren.

De molentjes (Fred Reeder)

Van dit alles is weinig terecht gekomen. De “lekke tuin” verloor veel water aan de omgeving en de pomp, om water uit het Westerpark de tuin in te pompen, moest continue blijven draaien. Voor dit probleem is tot op de dag van vandaag geen goede oplossing gevonden.

2. Door de veel te kleine schaal waarop de tuin ontworpen is gingen de minilandschapjes, zoals voorzien in het ontwerp, bij het rijpen van de bodem en het ouder worden van de beplanting steeds meer op elkaar lijken. Bladval en schaduwwerking zorgden overal in de tuin voor dezelfde nivellerende effecten met als gevolg verruiging van de begroeiing en afname van de diversiteit aan groeipotenties.

Onderhoud kan alleen met handgereedschap (Fred Reeder)

3. In de ontwerpfase heeft het toekomstig beheer geen enkele rol gespeeld. Paden en bruggetjes waren zo ontworpen dat de beheerder bepaalde gebieden met zijn kruiwagen niet eens kon bereiken! Zelfs over de vraag of de net aangelegde tuin als wilde plantentuin of als natuurtuin beheerd moest gaan worden was nooit nagedacht. En het aanstellen van een vaste beheerder (onontkoombaar voor zo'n tuin) heeft nog jaren op zich laten wachten. In elk geval was duidelijk dat het door Ger Londo aanbevolen goede beheer intensief zou moeten zijn en daar ging het in de loop der tijd steeds meer aan ontbreken. Het idee dat je de natuur met rust moest laten was alom verbreid, met name onder vrijwilligers van de lokale natuurclubs.

De jaarlijkse productie aan water- en oeverplanten (Johan Vos)

Nu, ruim 35 jaar verder, blijkt dat de hooggespannen verwachtingen van direct na de aanleg maar ten dele te zijn uitgekomen. Vooral vegetaties die aan water gebonden zijn, zijn eenvormig en weinig soortenrijk. Grof Hoornblad (*Ceratophyllum demersum*) is de dominante soort die ieder

jaar weer massaal de watergangen overwoekert. Verder rukt Moerasspirea (*Filipendula ulmaria*) massaal op in een aantal landschapjes wat duidt op verruiging. Toch raken nieuwe bezoekers nog steeds onder de indruk van de kwaliteit van het ontwerp van de tuin. De ervaring van de beslotenheid van een bijzonder stukje natuurlijk groen in het Westerpark is vrijwel unaniem. Maar ook de rol die de tuin speelt op het gebied van de botanische diversiteit in het Westerpark en ruime omgeving, is nog niet uitgespeeld.

De betekenis van de tuin voor de lokale botanische diversiteit

Vlak na de aanleg zijn de diverse landschapjes geënt met hooi uit de landschappentuin van het Zuiderpark in Den Haag. Later zijn er ook wel gewenste soorten aangeplant en uitgezaaid door de

De Brede orchis, voor het eerst waargenomen in de natuurtuin.
(Johan Vos)

dhr. Cees Los die sinds 1980 als beheerder in de tuin mocht werken. Uiteraard strooiden ook bezoekers met goede bedoelingen zaden uit onder het mom: Natuur is mooi maar kan best zo nu en dan wat hulp gebruiken. Die eerste jaren kon de tuin het beste getypeerd worden als een enorme ruigte waar ruigte- en storingsplanten de dienst uitmaakten.

Vanaf de winter van 1981-1982 werd definitief besloten om de tuin als natuurtuin te gaan beheren. Dat betekende dat er vanaf dat moment door de gemeente niet meer geplant en gezaaid zou worden, maar dat een stabiel beheer ecologische rust zou brengen in de tuin. Het gevolg daarvan was dat na verloop van jaren steeds vaker "leuke" soorten in de tuin verschenen. Een aantal orchideeënsoorten waaronder Rietorchis, Brede orchis en Gevlekte orchis, inclusief de verschillende ondersoorten en bastaarden trokken veel aandacht in de beginjaren. Maar niet alleen soorten, ook de bijbehorende plantengemeenschappen konden zich in

alle rust in de tuin ontwikkelen en later uitwaaiëren over het Westerpark. Dat waren vaak soorten van het glanshaververbond zoals Margriet, Knoopkruid, Kamgras, Harige ratelaar, Reukgras e.d. Tegenwoordig komen deze soorten algemeen voor in heel Zoetermeer in het bloemrijk hooiland van bermen en parken. Maar er waren altijd ook bijzondere soorten, wellicht afkomstig van wat ooit aan vreemd zaad in de tuin is aangebracht. Zo is de natuurtuin de enige groeiplaats in Zoetermeer van de Veldrus (*Juncus acutiflorus*) en het Eenbloemig parelgras (*Melica uniflora*) en heeft de Welriekende agrimonie (*Agrimonia procera*) via de springplank van de natuurtuin Zoetermeer kunnen koloniseren

Mooie soorten die de natuurtuin als springplank hebben gebruikt

Tot slot bespreken we vier voorbeelden van soorten waar, bij de verspreiding de natuurtuin een belangrijke rol heeft gespeeld of nog speelt.

Dit zijn: Beemdooievaarsbek, Slanke sleutelbloem, Moeraswespenorchis en Prachtschubwortel

1. Beemdooievaarsbek (*Geranium pratense*)

Beemdooievaarsbek werd voor het eerst in 1995 in de natuurtuin officieel geregistreerd. Het ging slechts om één exemplaar en ik heb mij in die periode vaak afgevraagd hoe die plant in de tuin terecht is gekomen. Gezien het om een plant gaat met opvallend grote bloemen ben ik geneigd om te denken dat er sprake is geweest van een stiekeme plant- dan wel zaaiactie.

Verspreidingsatlas meldt dat: “ Beemdooievaarsbek een vrij zeldzaam polvormige soort is die in het rivierengebied voorkomt en elders zeldzaam ingeburgerd voorkomt. Ze wordt ook uitgezaaid en als tuinplant aangeboden. De soort wordt door hommels, bijen en vlinders bestoven, de rijpe, donkerbruine zaden, die van een mazenpatroon zijn voorzien, worden uit de beklierde kluisvruchten weggeslingerd”. Jarenlang stond de plant op dezelfde plek tot hij ook elders in de tuin opdook. Tegenwoordig is Beemooievaarsbek essentieel onderdeel van de bloemrijke hooilanden van het Westerpark en ook van ver daarbuiten.

Beemdooievaarsbek, een nieuwe hooilandsoort voor het Westerpark (Johan Vos)

2. Slanke sleutelbloem (*Primula elatior*)

Slanke sleutelbloem werd voor het eerst in 1994 in de natuurtuin in de ondergroei van een essenbosje bij de muurtjes waargenomen. Of deze eerste exemplaren aangeplant zijn valt niet meer

Slanke sleutelbloem op een natuurlijke standplaats in Zuid-Limburg (Johan Vos)

na te gaan maar na een aantal jaren bleek deze soort zich in de tuin ineens explosief uit te breiden. Ook in het volle licht in de hooilandjes (op veen) bleek de soort uitstekend te gedijen.

Van Slanke sleutelbloem is bekend dat zij van nature voorkomt op licht beschaduwde en zonnige, vochtige plekken.

De Verspreidingsatlas meldt dat: “de soort vrij zeldzaam is in Zuid-Limburg en verder ook als tuinplant wordt gebruikt. De bestuiving geschiedt door hommels en de bruinzwarte en wrattige zaden worden door de wind verspreid. Vroeger

werd het plantensap gebruikt tegen zomersproeten en medisch aangewend bij het helen van verse wonden door het sap met boter te vermengen, een afkooksel zou duizeligheid doen verdrijven. De jonge bladeren werden als salade gegeten en zouden heilzaam zijn voor het vee”.

Dit jaar is de Slanke sleutelbloem voor het eerst ook buiten de natuurtuin aangetroffen. Wellicht zijn we getuige van de zoveelste “tuinvluchteling”

3. Moeraswespenorchis (*Epipactus palustris*)

Moeraswespenorchis werd voor het eerst in 1996 in de natuurtuin waargenomen. Het ging in eerste instantie om slechts één exemplaar tussen het riet. De jaren erna kwamen er jaarlijks meerdere exemplaren bij en weer later dook de soort ook aan de andere kant van het schelpenpad op. Dit jaar (2015) wist de beheerder te melden dat de soort met honderden exemplaren in het poldertje was gezien, een compleet nieuwe groeiplaats in de tuin. Of de soort indertijd spontaan de tuin heeft weten te bereiken is niet uit te sluiten, orchideeëenzaad kan met de wind over grote afstanden worden aangevoerd of met de schelpen waarmee de paden worden aangevuld zijn meegekomen maar het is natuurlijk ook mogelijk dat de soort een handje geholpen is. Moeraswespenorchis is een vrij zeldzame soort die in onze regionen vooral in jonge duinvalleien groeit, elders is zij zeer zeldzaam.

Moeraswespenorchis verovert nieuwe groeiplekken in de natuurtuin (Johan Vos)

4. Paarse schubwortel (*Lathraea clandestina*)

Paarse schubwortel is een zeldzame soort die toen hij voor het eerst rond 2002 in het griend werd waargenomen voor de nodige opschudding zorgde. De soort parasiteert op de wortels van vooral populieren en wilgen. Met name door de opvallende bloei, ten tijde dat er verder nog vrijwel of geen bloeiende kruidachtige planten te bewonderen zijn trekt de Paarse schubwortel jaarlijks veel publieke belangstelling. De Verspreidingsatlas meldt dat: “deze markante en onmiskenbare parasiet met zijn paarse bloemen rechtstreeks uit de wortelstok boven de grond komt. Ze wordt bestoven door hommels, de grote, enigszins afgeplatte zaden worden bij rijpheid weggeslingerd. Daarnaast wordt de plant verspreid met pootgoed of doordat delen van de wortelstok met water meegevoerd kunnen worden. Het kan tot 10 jaar duren (meestal echter 3 jaar) voordat de parasiet boven de grond verschijnt”.

Paarse schubwortel, in opmars in en buiten de natuurtuin (Johan Vos)

Paarse schubwortel komt de laatste jaren aan de voet van grote wilgen, op meerdere plekken, ook buiten de tuin voor. Hoe de soort de natuurtuin heeft kunnen bereiken is een raadsel maar dat er sprake is van menselijke hulp ligt ook hier voor de hand.

Plant van de maand

Fred Reeder - Johan Vos

In 2015 is de Plantenwerkgroep van de KNNV Zoetermeer gestart met het project “plant van de maand”. Gedurende vijf maanden vroegen we de Zoetermeeders om naar een aantal opvallende, wilde planten uit te kijken en de vindplaatsen m.b.v. GPS-coördinaten te melden. Dit kon door een mailtje te sturen aan zoetermeer@knnv.nl. We hebben de oproep steeds aan de huis-aan-huisbladen aangeboden die deze niet altijd hebben opgenomen. Bij onze plantenkeuze zijn we steeds uitgegaan van soorten die vanwege hun beschermde status door de gemeente in het beheer moeten worden ontzien. Van een aantal soorten hebben we gegevens binnen gekregen (zie tabel).

Maand	Soort	Meldingen
April	Gewone vogelmelk	7
Mei	Bosaardbei	7
Juni juli	Prachtklokje	0
Augustus	Grote Kaardebol	18

Zowel bij de Gewone vogelmelk als bij de Bosaardbei dient aangetekend te worden dat de vindplaats een tuin betrof. Dat geldt voor de Gewone vogelmelk voor 2 en voor de Bosaardbei voor 4

vindplaatsen. Hoewel het bij onze oproep in eerste instantie om de wilde flora in het openbaar gebied ging, zijn we toch ook geïnteresseerd in wilde planten die in tuinen voorkomen.

Sommige soorten verwilderen vanuit tuinen naar het openbaar gebied maar het omgekeerde komt ook voor. Op de oproep om uit te kijken naar het Prachtklokje is helaas geen enkele reactie binnengekomen. De reden hiervoor kan zijn dat deze plant relatief weinig voorkomt, maar ook dat onze oproep niet in de kranten is opgenomen. Dat de Grote kaardebol zo vaak is doorgegeven is wellicht te wijten aan haar opvallende voorkomen. Dat de Bosaardbei, die een half verborgen leven leidt, een aantal malen is gemeld is daarentegen des te opmerkelijker.

Grote kaardebol (Fred Reeder)

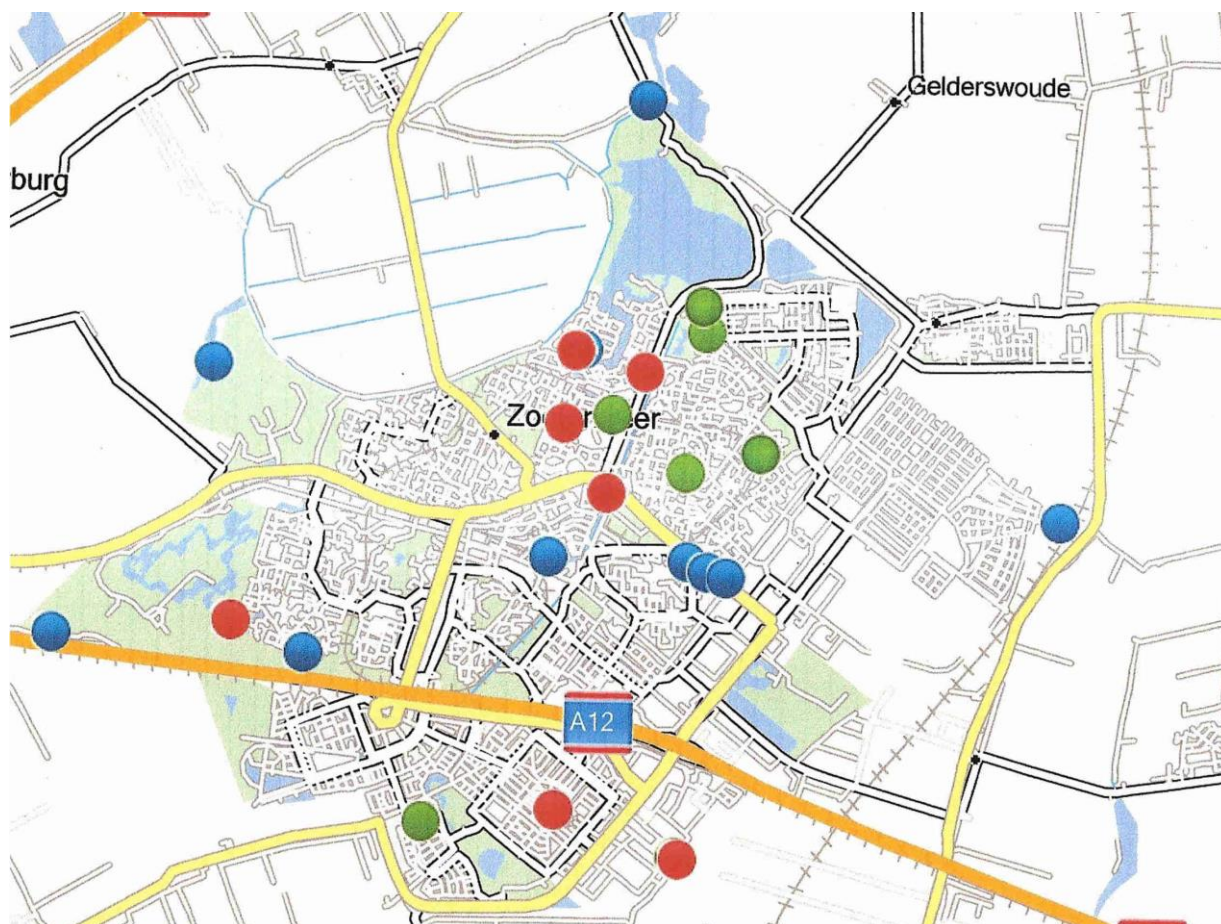
Conclusie: als we dit project wat meer bekendheid kunnen geven zijn we in staat om meer vindplaatsen van beschermde soorten in kaart te brengen en leveren we daardoor tevens een bijdrage aan een betere bescherming van die soorten.

De 32 vindplaatsen van de 3 gemelde soorten worden doorgegeven aan de gemeente zodat de groenbeheerders er rekening mee kunnen houden. Het in kaart brengen van de wilde flora van Zoetermeer is al 21 jaar de belangrijkste bezigheid van de plantenwerkgroep van de KNNV-afd. Zoetermeer. Al die tijd werken we aan het zo actueel mogelijk houden van gegevens van de lokale wilde flora, inclusief de beschermde soorten.

Mocht u mee willen doen dan kunt u dat melden bij Joke de Ridder (Tel. 079 3616973).

Verspreiding van de meldingen

Gewone vogelmelk	rode stip
Bosaardbei	groene stip
Kaardebol	blauwe stip

NB: In een aantal gevallen zijn er meldingen gedaan door verschillende personen van een zelfde vindplek.

Een loopje door de Bali

Fred Reeder

Daar staat een Witte kluiwzwam (Fred Reeder)

(de schimmelziekte *Chalara fraxinea*) te bestrijden.

Essensterfte is een relatief nieuwe ziekte in Nederland, die op steeds meer locaties voorkomt. Vooral jonge essen en hakhoutstoven worden geïnfecteerd door de schimmel. Eerst verwelken de bladeren en vervolgens sterven die af, daarna volgen de twijgen en uiteindelijk leggen hele bomen het loodje. In Nederland komt dat laatste gelukkig nog niet op grote schaal voor. Door de aantasting van het jonge hout, uit deze ziekte zich vooral in kwekerijbomen, zaailingen en hakhoutpercelen.

Met in gedachten het openingsstukje van deze nieuwsbrief en het feit dat ik gelegenheid had op donderdagmorgen, ben ik weer eens meegelopen met de paddenstoelenwerkgroep. Zo kon ik ook meteen verifiëren of de paddenstoelen die gezien worden ook zulke mooie namen hebben als die Henk aan het begin van deze nieuwsbrief vermeldt. Het was 17 december en 14 graden. Het Balijsbos staat buiten de paden in dit uitzonderlijk warme jaargetijde voor een deel bijna onder water. Grote vlaktes in het bos zijn van hun bomen ontdaan. Een ingreep van Staatsbosbeheer om de essensterfte

Witte kluiwzwam (Fred Reeder)

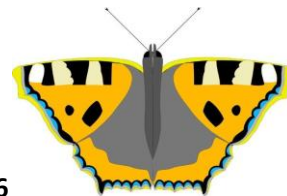

Gewone glimmerinktzwam (Fred Reeder)

Het triest uitzijnde gebied zal weer worden aangeplant. Het is overigens niet ondenkbaar dat door de vele takken en houtsnippers op de kapvlakten de komende jaren weer leuke soorten zijn te vinden. De meeste soorten die we vandaag zagen groeiden ook op rottend hout. Maar dat was dit keer niet het gebied waar de aandacht van de paddenstoelenwerkgroep naar uit ging, dat waren de nog beboste delen van de Bali. Ook dit keer noteerde de groep weer veel soorten. Vanaf piepkleine paddenstoeltjes (zo groot als en speldenknop) tot het formaat van een "gewone" paddenstoel. Door de loop bekeken zijn die hele kleine paddenstoeltjes werkelijk prachtig.

Een kleine greep uit de namen van de 65 op deze dag gevonden soorten leert ons dat er inderdaad vele bijzondere namen aan de paddenstoelen worden gegeven. (zie tabel volgende pagina)

Nog wat cijfers (voor de liefhebbers): Er werden dit jaar 271 soorten gevonden, waarvan 27 nieuwe soorten, waardoor het totaal aantal soorten in Zoetermeer komt op 798.

Zwerminktzwam	Schijfvormig kalkschaaltje	Witte kluifzwam
Gewone glimmerinktzwam	Klontjestrilzwam	Groot langdraadwatje
Grote kale inktzwam	Eikentrilzwam	Gewone zwavelkop
Rondsporig oorzwammetje	Gewoon fluweelpootje	Hangende zwameter (teleomorf)
Week oorzwammetje	Kraagmosklokje	Bepoederde rupsendoder

De wonderlijke namen van wat paddenstoelen.

Met de blik van een lid van de plantenwerkgroep werden bloeiende planten zoals Pastinaak, Madeliefje en Paardenbloem gesignaleerd. Dat belooft wat voor de winterplanten inventarisatie op 2 januari.

Hieronder en op de website staat het nieuwe schema van inventarisatie dagen voor 2016. Het is interessant om een keer mee te lopen maar neem dan eerst contact op met Sinie. Haar 06 nummer staat op de website bij de paddenstoelen werkgroep. (<http://www.knnv.nl/node/13257>)

Jaar agenda paddenstoelen werkgroep

7-jan	Balijbos	Parkeerplaats Stadsboerderij (Kurkhout 100, Zoetermeer)
21-jan	Westerpark, Turfberg	Parkeerplaats Turfberg (bij informatiebord Westerpark)
4-feb	Buytenpark	Parkeerplaats Snowworld (Buytenparklaan 30, Zoetermeer)
18-feb	Kelkzwammen (Noord-AA gebied)	Parkeerplaats (aan het einde van de Turfschiphkade, Zoetermeer)
3-mrt	Balijbos	Parkeerplaats Stadsboerderij (Kurkhout 100, Zoetermeer)
17-mrt	Westerpark, Natuurtuin	Parkeerplaats Turfberg (bij informatiebord Westerpark)
31-mrt	Prielenbos	Parkeerplaats Restaurant Aa-Zicht (Strand 1, Zoetermeer)
7-apr	van Tuyllpark	Parkeerplaats Dutch Water Dreams (van der Hagenstraat 3, Zoetermeer)
21-apr	Morieljes (Meyendel)	Parkeerplaats Pannenkoekenboerderij (Meijendelseweg 36, Wassenaar)
5-mei	Balijbos	Parkeerplaats Stadsboerderij (Kurkhout 100, Zoetermeer)
19-mei	Heemtuin Delft	Parkeerplaats De Papaver (Korftlaan 6, Delft)
2-jun	Westerpark, Natuurtuin	Parkeerplaats Turfberg (bij informatiebord Westerpark)
16-jun	Prielenbos	Parkeerplaats Restaurant Aa-Zicht (Strand 1, Zoetermeer)
30-jun	Bentwoud (verkenning)	
7-jul	Balijbos	Parkeerplaats Stadsboerderij (Kurkhout 100, Zoetermeer)
21-jul	van Tuyllpark	Parkeerplaats Dutch Water Dreams (van der Hagenstraat 3, Zoetermeer)
4-aug	Westerpark, Heuvelweg	Parkeerplaats (aan het einde van de Heuvelweg, Zoetermeer)
18-aug	Westerpark, Natuurtuin	Parkeerplaats Turfberg (bij informatiebord Westerpark)
1-sep	Prielenbos	Parkeerplaats Restaurant Aa-Zicht (Strand 1, Zoetermeer)
15-sep	Balijbos	Parkeerplaats Stadsboerderij (Kurkhout 100, Zoetermeer)
29-sep	Inktviszwammen (De Horsten)	
6-okt	Westerpark, Houtsnipperpad	Parkeerplaats (Smallingerland 32, Zoetermeer)
20-okt	Westerpark, Natuurtuin	Parkeerplaats Turfberg (bij informatiebord Westerpark)
3-nov	van Tuyllpark	Parkeerplaats Dutch Water Dreams (van der Hagenstraat 3, Zoetermeer)
17-nov	Buytenpark	Parkeerplaats Snowworld (Buytenparklaan 30, Zoetermeer)
1-dec	Balijbos	Parkeerplaats Stadsboerderij (Kurkhout 100, Zoetermeer)
15-dec	Prielenbos	Parkeerplaats Restaurant Aa-Zicht (Strand 1, Zoetermeer)
29-dec	Jaarafsluiting (?)	

ZOETERMEER - Faunabeheerder, stagiaires en KNNV specialisten in actie voor libellen in Eerste Nederlandse Stedelijk Libellenreservaat.

Winfried van Meerendonk

Zwaar handwerk om de Krabbenscheer niet te veel te beschadigen (Gemeente Zoetermeer)

Vrijdag 4 december is met een gezamenlijke actie van faunabeheerder, twee stagiaires en twee KNNV specialisten Henk en Winfried, de Grote Lisdodde en Riet verwijderd uit de veenplas van het eerste Nederlandse Stedelijk Libellenreservaat in Rokkeveen. Deze planten dreigen de Krabbenscheer te overwoekeren die in de wintermaanden op de bodem rust en in het voorjaar opstijgt tot aan het wateroppervlak. Juist in deze plant zetten libellen als de Vroege Glazenmaker graag eitjes af.

De hoop is om met een flink oppervlak aan Krabbenscheer ook de zeldzame Groene Glazenmaker aan te trekken die zelfs uitsluitend eitjes in Krabbenscheer legt. In het voorjaar zal deze actie nog eens herhaald worden als de planten weer uitlopen.

Een deel van het Riet en de Lisdodde blijft staan omdat de libellenlarven de stengels gebruiken om uit het water te kruipen waarna de libel uit de larvenhuid kruipt. Bovendien ontstaan zo windluwe plekken waar libellen zich graag ophouden.

Bijna bedolven onder de lisdodde (Gemeente Zoetermeer)

(bericht eerder gepubliceerd op de website van Dichtbij en Streekblad)

Agenda Ledenvergadering KNNV-Zoetermeer

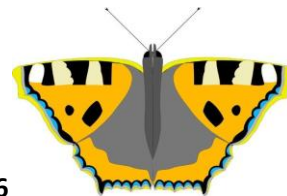
Datum: Donderdag 19 februari 2015

Tijdstip: 20.00 uur

Locatie: Leiwater 1, Zoetermeer

1. Opening en vaststelling agenda
2. Mededelingen en ingekomen stukken
3. Verlag van de vorige ledenvergadering, 20 februari 2014
4. Financieel verslag, begroting, kascommissie, aantal leden
5. Nieuwsbrief
6. Publiciteit en website
7. Programma voor 2015 (excursies, lezingen, parkdag e.d.)
8. Contacten met de gemeente etc.
9. Plantenwerkgroep
10. Landelijke KNNV
11. Rondvraag

Tenslotte

De natuur in Zoetermeer heeft ons het afgelopen jaar weer veel waardevolle waarnemingen gegeven waarover wij graag berichten.

Herik (Fred Reeder)

Fluweelpootje (Fred Reeder)

Keep (Fred Reeder)

Pastinaak (Fred Reeder)

Door het warme najaar ging dit nog lang door.

Westerpark (Fred Reeder)

Bovenstaande foto's zijn alle

5 in november gemaakt. Aan de kale bomen is duidelijk te zien dat de herfst ver gevorderd is. De kepen aten de lijsterbessen in het Buytenpark, paddenstoelen te over in de Balij een en er staan nog veel planten gewoon in bloei.

Wij wensen u een voorspoedig 2016 en hopen u over de natuur in Zoetermeer in het nieuwe jaar weer te berichten.

Samenstelling: Johan Vos en Fred Reeder

Lay-out : Fred Reeder

Volgende Nieuwsbrief

De volgende nieuwsbrief zal de tweede helft van maart 2016 verschijnen.

Kopij van de leden voor de nieuwsbrief **voor 15 maart** richten aan het e-mail adres van Fred Reeder.

Reacties op deze nieuwsbrief gaarne via e-mail richten aan de KNNV Zoetermeer.